

УЧЕСТАЛОСТ КОНЗУМИРАЊА АЛКОХОЛА МЕЂУ УЧЕНИЦИМА ОСНОВНИХ ШКОЛА НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА БЕОГРАДА

Зорана ПАВЛОВИЋ¹, Бранко ЈАКОВЉЕВИЋ²

¹Институт за психијатрију, Клинички центар Србије, Београд; ²Институт за хигијену и медицинску екологију, Медицински факултет, Универзитет у Београду, Београд

КРАТАК САДРЖАЈ

Увод Алкохолизам се сматра једном од најчешћих болести савременог човека. У Србији засад нису изведене епидемиолошке студије које би се бавиле овим проблемом на ширем нивоу, те није познат број младих људи који конзумирају, односно злоупотребљавају алкохолна пића.

Циљ рада Циљ рада је био да се утврди учесталост конзумирања алкохолних пића међу младим људима оба пола и повезаност конзумирања алкохола с употребом дрога.

Метод рада Истраживање је изведено од октобра 2003. до јануара 2004. године и обухватило је 457 ученика (229 дечака и 228 девојчица) седмог и осмог разреда основних школа на ужем подручју Београда. Испитаници су били узраста од 12 до 15 година (просечно 13,4 године). За добијање података коришћен је модификовани анкетни упитник Европског пројекта истраживања алкохола и дрога у школама (*The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs – ESPAD*), који се састоји од 47 питања. Ученици су упитник попуњавали сами, добровољно и анонимно. У статистичкој обради података коришћени су: χ^2 -тест, Студентов *t*-тест, Ман-Витнијев (*Mann-Whitney*) и тест логистичке регресије.

Резултати Скоро 70% испитаника пробало је алкохол. Две трећине ученика први пут је пробало алкохолно пиће у 11. години. Половина испитаника била је пијана барем једанпут, а око петине више од 20 пута. Пет или више пића у низу (тзв. *binge*-образац) пријавила је да пије четвртина испитаника. Испитаници конзумирају алкохол у комбинацији са другим психоактивним супстанцама, најчешће марихуаном. Извесни видови понашања (нпр. чести вечерњи изласци) повезани су с употребом алкохолних пића.

Закључак Две трећине ученика пробало је алкохол, а први контакт с алкохолним пићима померен је ка млађем узрасту (11 година). Примећени су и нови трендови употребе алкохолних пића, као што су *binge*-образац конзумације и повезаност употребе алкохола са дугим психоактивним супстанцама.

Кључне речи: употреба алкохола; основна школа; психоактивне супстанце

УВОД

У последњој деценији прошлог миленијума на овим просторима је, углавном услед уласка наше земље у процес транзиције, дошло до повећања социјалне патологије, где значајно место заузима злоупотреба алкохолних пића и осталих психоактивних супстанци (ПАС). У Србији нису рађена свеобухватна истраживања ове врсте, која би пружила праву епидемиолошку слику, што је предуслов за организовање и извођење програма превенције болести зависности.

У Сједињеним Америчким Државама конзумирање и злоупотреба алкохола представљају значајан проблем код 10-20% младих људи: три милиона њих има проблема са пијењем алкохолних пића, а 300.000 адолесцената са зависношћу од алкохола [1]. Резултати других истраживања рађених у САД показују да 11 милиона младих узраста између 12 и 20 година пије, од чега су два милиона тешки алкохоличари [2].

Злоупотреба ПАС код младих има своје специфичности. Обрасци пијења одликују се, између осталог, померањем старосне границе ка све млађем узрасту, брзим испијањем већих количина алкохолних пића, такмичењем у количини попијеног алкохола, а у последње време типично је комбиновање алкохола и дрога, као и таблета за смирење, јер се тако њихово дејство појачава [3].

ЦИЉ РАДА

Циљ истраживања је био да се прикаже учесталост конзумирања алкохолних пића код младих људи оба пола, дефинишу специфичности употребе алкохола и утврди повезаност конзумирања алкохолних пића с употребом других ПАС.

МЕТОД РАДА

Истраживање уз примену анкете изведено је од октобра 2003. до јануара 2004. године међу 457 насумично одабраних ученика седмог и осмог разреда пет основних школа градских општина Београда (Врачар, Савски венац, Палилула и Вождовац). Од укупног броја испитаника, 229 су били дечаки (50,1%), док је девојчица било 228 (49,9%). Испитани ученици су били узраста од 12 до 15 година (просечно $13,4 \pm 0,6$ година), а њихов просек оцена у школи био је $4,3 \pm 0,7$.

Као методолошки инструмент коришћен је модификовани анкетни упитник Европског пројекта истраживања алкохола и дрога у школама (*The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs – ESPAD*), који се састојао од 47 питања која су обухватила следеће области: 1) општи подаци; 2) социоекономски статус породице и односи у породици;

ТАБЕЛА 1. Расподела испитаника у односу на учесталост конзумирања алкохола и број пијанстава.
TABLE 1. Distribution of the examinees regarding frequency of consumption of alcoholic drinks and the total number of intoxications.

Број конзумација алкохола The number of drinks in life	Учесталост конзумирања алкохола The frequency of alcohol use			Број пијанстава Number of intoxications		
	Дечаџи Boys	Девојчице Girls	Укупно Total	Дечаџи Boys	Девојчице Girls	Укупно Total
0	71 (31%)	68 (29.9%)	139 (30.4%)	150 (65.5%)	171 (75%)	321 (70.2%)
1-5	93 (40.5%)	110 (48.1%)	204 (44.6%)	47 (20.5%)	53 (23.2%)	100 (21.8%)
6-19	27 (12.1%)	28 (11.9%)	55 (12.0%)	20 (8.8%)	1 (0.4%)	21 (4.6%)
≥20	38 (16.6%)	21 (9.2%)	59 (12.9%)	12 (5.2%)	3 (1.3%)	15 (3.2%)
Укупно Total	229 (50.1%)	228 (49.9%)	457 (100.0%)	229 (50.1%)	228 (49.9%)	457 (100.0%)

$p < 0.001$ (Mann-Whitney U-test)

3) навике, интересовања и успех у школи; 4) употреба цигарета и алкохолних пића и ставови у вези с њима; 5) употреба дрога и ставови у вези с њима; 6) ставови у вези с адиктивним понашањем уопште; 7) искреност током тестирања [2]. Сви ученици су добровољно пристали да анонимно учествују у истраживању и самостално су и валидно попунили анкетни упитник.

Од метода дескриптивне статистике у раду су коришћене: средња вредност, стандардна девијација (SD), минимална и максимална вредност. У статистичкој обради података коришћени су: χ^2 -тест, Студентов t -тест, Ман-Витнијев (Mann-Whitney) и тест логистичке регресије. Статистичка значајност је успостављена на нивоу $p < 0,05$.

РЕЗУЛТАТИ

Расподела испитаника по полу у истраживању била је једнака ($\chi^2=1,354$; $p > 0,05$). Приближно је био једнак и проценат ученика који су пробали алкохол: 35,0% девојчица и 34,6% дечака (укупно 69,6% испитаника). Од овог броја највише је оних који су алкохолна пића пили до пет пута у животу (44,6%). Девојчице су чешће само пробале алкохол, док је дечака више у категорији испитаника који су алкохол пили 20 и више пута ($Z=-5,101$; $p < 0,001$). Укупно 29,8% испитаника било је пијано барем једанпут. До пет пијанстава пријавило је више девојчица, док су дечака били најмање 20 пута у пијаном стању ($Z=-4,560$; $p < 0,001$) (Табела 1).

У табели 2 приказана је расподела испитаника у односу на први контакт с алкохолом, као и узраст у којем су се први пут опили. Уочава се да су дечака раније пробали алкохолна пића него њихове вршњаци. Најраније се конзумира пиво, затим вино, па жестока пића. Такође, код дечака је забележено раније прво опијање него код девојчица.

Пет или више пића у низу у једној прилици (тзв. binge-обрасац) током последњих 30 дана пило је 7,7% испитаника, а око 5% њих више од 10 пута (Табела 3). Овакав образац пијења чешћи је код дечака, нарочито понављано узимање. Резултати анкете су показали да постоји високо значајна статистичка разлика између

ТАБЕЛА 2. Расподела испитаника у односу на први контакт с алкохолом.

TABLE 2. Distribution of the examinees referring to the first contact with alcohol.

Први контакт The first contact	Пол Sex	Број испитаника Number of examinees	Просечан узраст (године) Average age (years)	SD	t
Пиво Beer	Дечаџи Boys	158	12.0	1.724	
	Девојчице Girls	160	12.7	2.158	-5.442
	Укупно Total	318	12.3	1.964	
Вино Wine	Дечаџи Boys	138	12.3	1.862	
	Девојчице Girls	155	13.0	1.837	-5.649
	Укупно Total	293	12.6	1.886	
Жестоко пиће Spirits	Дечаџи Boys	85	13.3	1.967	
	Девојчице Girls	77	14.4	1.759	-6.795
	Укупно Total	162	13.8	1.960	
Опијање од алкохола Intoxication	Дечаџи Boys	105	13.8	1.923	
	Девојчице Girls	93	14.8	2.090	-5.461
	Укупно Total	198	14.3	2.060	

$p < 0.001$ (Student's t-test)

ТАБЕЛА 3. Расподела испитаника према коришћењу binge-обраца пијења.

TABLE 3. Distribution of the examinees according to the use of the binge form of consumption.

Учесталост пет или више попијених пића у низу у протеклих 30 дана The frequency of five or more drinks in a row in the last 30 days	Број испитаника Number of examinees		Укупно* Total*
	Дечаџи Boys	Девојчице Girls	
0	145 (63.2%)	204 (88.1%)	349 (75%)
1	20 (8.7%)	15 (6.5%)	35 (7.7%)
2-10	49 (21.3%)	2 (0.9%)	51 (11.1%)
≥11	15 (6.5%)	7 (3%)	22 (4.75%)
Укупно Total	229 (50.1%)	228 (49.9%)	457 (100.0%)

* $p < 0.001$ (Mann-Whitney U-test)

дечака и девојчица у односу на одговор на постављено питање ($\chi^2=95,739$; $p<0,001$).

У табелама 4 и 5 приказана је комбинована употреба алкохола са таблетама и алкохола са марихуаном. Коришћење комбинације алкохола и таблета навело је по пет дечака и девојчица, како у категорији „1-2 пута”, тако и у категорији „20 и више пута” ($Z=-0,28$; $p>0,05$). Комбинацију алкохола и марихуане користило је 15 испитаника. Девојчице су углавном само пробале ову комбинацију ПАС, али је дечаки чешће примењују ($Z=-1,317$; $p>0,05$).

Већина испитаника која је навела да пије алкохол на пића најчешће је то чинила код куће (19,6%); следе места као што су дискотека и кафић (Графикон 1). Као разлог конзумирања алкохола већина испитаника наводи знатижељу (34,7%), затим жељу да се осете „high” (18,4%) и разлог типа „није имало шта друго да се ради” (16,5%) (Графикон 2).

У модел логистичке регресије укључена су обележја која се односе на навике ученика и успех у школи, која су испитивањем униваријантном логистичком регресијом показале статистички значајну повезаност с конзумирањем алкохолних пића: играње ком-

пјутерских игара, бављење хобијем (свирање, певање, писање), изостанак са часова у школи, вечерњи изласци (дискотека, кафић, журка) и успех у школи (Табела 6). Мултиваријантном логистичком регресијом указано је на повезаност на нивоу високе значајности ($p<0,01$) између вечерњих излазака ($p<0,01$), изостанак са часова ($p<0,01$) и конзумирања алкохола.

Наше истраживање је део студије у којој су испитивани коришћење алкохола, цигарета и дрога, где је уочена међусобна повезаност примене појединих ПАС.

Табела 7 приказује анализу повезаности конзумирања алкохола и дрога. У модел мултиваријантне логистичке регресије укључена су обележја која се односе на навике у конзумирању алкохола, које су униваријантном анализом показале статистички значајну повезаност са започињањем коришћења дрога (укупна конзумација алкохола током живота, binge-образца конзумације, пијанство и конзумација алкохола у последњих 30 дана). Показало се да умерена конзумација алкохолних пића током живота није значајније повезана с употребом дрога ($p>0,05$), док између binge-обрасца и употребе дрога постоји високо статистички

ТАБЕЛА 4. Расподела испитаника према употреби комбинације алкохола са таблетама.

TABLE 4. Distribution of the examinees according to the use of the combination of alcohol with pills.

Учесталост употребе комбинације алкохола са таблетама The frequency of use of the combination of alcohol with pills	Број испитаника Number of examinees		Укупно* Total*
	Дечаки Boys	Девојчице Girls	
0	224 (97.8%)	223 (97.8%)	447 (97.8%)
3-5	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
6-19	2 (0.9%)	3 (1.3%)	5 (1.1%)
≥ 20	3 (1.3%)	2 (0.8%)	5 (1.1%)
Укупно Total	229 (50.1%)	228 (49.9%)	457 (100.0%)

* $p=0.965$ (Mann-Whitney U-test)

ТАБЕЛА 5. Расподела испитаника према употреби комбинације алкохола с марихуаном.

TABLE 5. Distribution of the examinees according to the use of the combination of alcohol with marijuana.

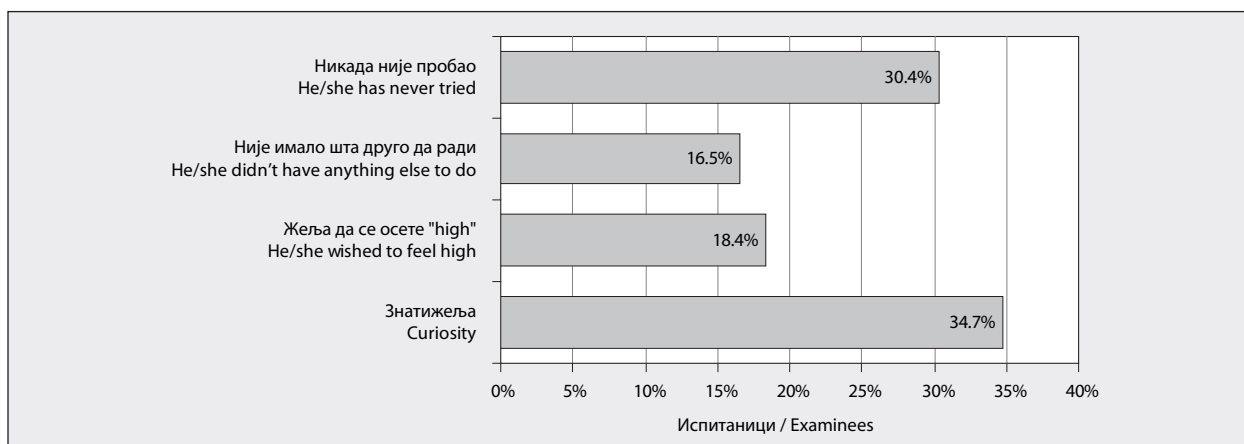
Учесталост употребе комбинације алкохола с марихуаном The frequency of use of the combination of alcohol with marijuana	Број испитаника Number of examinees		Укупно* Total*
	Дечаки Boys	Девојчице Girls	
0	219 (95.6%)	223 (97.8%)	442 (96.7%)
1-2	2 (0.9%)	4 (1.7%)	6 (1.3%)
3-5	5 (2.1%)	1 (0.4%)	4 (1.3%)
6-19	3 (1.3%)	0 (0.0%)	3 (0.7%)
Укупно Total	229 (50.1%)	228 (49.9%)	457 (100.0%)

* $p=0.180$ (Mann-Whitney U-test)

ГРАФИКОН 1. Расподела испитаника према месту где су последњи пут пили алкохолно пиће.

GRAPH 1. Distribution of the examinees according to the place where they used alcohol.

ГРАФИКОН 2. Распореда испитаника према разлогу пробања алкохола.
GRAPH 2. Distribution of the examinees according to the reason for consuming alcohol.

значајна повезаност ($p < 0,01$). Конзумација алкохола током последњих месец дана ($p > 0,05$), као и број пијанстава у том периоду ($p > 0,05$) не утичу статистички значајно на коришћење дрога (Табела 7).

ДИСКУСИЈА

У последњој деценији двадесетог века алкохолизам и друге болести зависности добиле су епидемијске размере, са тенденцијом повећања броја оболелих особа у наредним годинама. Стога су неопходне свеобухватне епидемиолошке студије које би дале смернице за организовану и ефикасну превенцију ових болести.

Европски пројекат истраживања алкохола и дрога у школама (студија ESPAD), који је 1999. године извео Шведски савет за информисање у 30 европских земаља и који се понавља сваке четири године, показао је да је конзумирање алкохола у приметном порасту у

многим земљама, као и да су заступљени нови трендови употребе алкохолних пића [2]. Наша земља није учествовала у овом истраживању, што је и разумљиво с обзиром на политичка и друштвена збивања у том периоду. Тако код нас не постоје свеобухватна истраживања о употреби ПАС код младих људи. Слична пилот-студија Комисије за превенцију болести зависности под називом „Употреба супстанци међу ученицима основних и средњих школа у Републици Србији” рађена је 2002. године у унутрашњости Србије и обухватила је око 1.500 испитаника (у даљем тексту: студија међу ученицима у унутрашњости), од којих су скоро половина ученици основних школа [2]. Н. Рончевић [4] је током 1999. године извела истраживање међу 1.000 ученика основних и средњих школа у Новом Саду, у којем је анализирала ризична понашања, конзумацију алкохолних пића, као и узраст, пол, успех школи и обележја породице испитаника.

Више од 70% испитаника пробало је барем једно алкохолно пиће у животу. У односу на пол испита-

ТАБЕЛА 6. Анализа значаја појединих навика и успеха у школи за почетак конзумирања алкохолних пића.

TABLE 6. Analysis of the importance of certain habits and the school marks for the beginning of alcohol consumption.

Параметар Parameter	B	p	Exp (B)	95% CI	
				Доњи Lower	Горњи Upper
Играње компјутерских игара Computer games playing	0.12	0.601	1.13	0.72	1.77
Бављење хобијем Other hobbies	0.10	0.388	1.10	0.88	1.38
Изазак увече Going out in the evening	0.43	0.019	1.54	1.07	2.19
Изостанци с наставе Absence from school	0.45	0.000	1.57	1.23	2.00
Успех на крају претходног полугодишта Marks at the end of the previous term	-0.11	0.611	0.90	0.58	1.37

ТАБЕЛА 7. Анализа повезаности конзумирања алкохола за почетак употребе дрога.

TABLE 7. Analysis of the connection between alcohol consumption and the beginning of drug abuse.

Параметар Parameter	B	p	Exp (B)	95% CI	
				Доњи Lower	Горњи Upper
Количина попијеног алкохола у животу Quantity of consumed alcohol in life	-0.734	0.051	0.480	0.230	1.003
Винге-образац конзумације Binge form of consumption	0.634	0.010	1.884	1.162	3.057
Пијанство у последњих 30 дана Intoxication in the last 30 days	0.945	0.069	2.572	0.931	7.106
Конзумација алкохола у последњих 30 дана Alcohol consumed in the last 30 days	0.653	0.098	1.921	0.886	4.162

ника, разлика је била високо статистички значајна: девојчице су чешће само пробале алкохол, док су њихови вршњаци чешће конзумирали више од 20 пића у животу. У студији рађеној међу испитаницима у унутрашњости бележи се да је више дечака користило алкохолна пића, што показују и резултати студије Н. Рончевић [2, 4]. Студија ESPAD из 1999. године показује да је преваленција коришћења алкохолних пића у Великој Британији и Русији 94%, а у Грчкој и Чешкој 98%, што је више него код нас. У неколико земаља учача се тренд све чешће употребе алкохола међу девојчицама, што је забележено у Ирској, Великој Британији и Словенији. Процент испитаника који никада нису пробали ниједно алкохолно пиће је између 2% у Грчкој и Данској до 32% у Македонији [2].

Први контакт с алкохолом две трећине испитаника остварило је у 11. години. У истом узрасту је конзумирање првог алкохолног пића забележено и код њихових вршњака из Новог Сада [4]. Најчешће се прво пије пиво (у просечном узрасту од 12,3 године), затим вино, па жестока пића. Један од важних разлога за почетак конзумирања алкохолних пића у раном узрасту јесте то што се коришћење алкохола и пушење цигарета доживљавају као одраз зрелости. Братберг (*Bratberg*) и сарадници [5] сматрају да је период пубертета ризично раздобље које одликује жеља за експериментисањем, те управо у том периоду почиње и значајно интересовање за алкохолна пића.

Трећина испитаника нашег истраживања била је пијана барем једанпут (35% дечака и 26% девојчица), док је око 3% њих било у пијаном стању бар 20 пута. Интоксикације су биле најчешће код дечака, док су њихове вршњакиње то искуство најчешће имале једном или двапут. При првом опијању испитаници су у просеку били узраста од 14,2 године. У већини европских земаља број ученика који су били пијани бар једанпут у животу већи је од 50%, док се мањи број бележи у Португалу (36%) и на Кипру (32%). Када је реч о ученицима који су то чинили у неколико прилика, тај број је у европским земљама између 2% на Кипру и у Италији до 41% у Данској [2].

Тзв. *binge*-образац конзумације пића (пет или више пића у низу) барем једанпут је применила четвртина испитаника нашег истраживања, и то високо статистички значајније дечаки. Резултати истраживања о употреби дрога, која представљају засебну студију, показала су да особе које алкохол конзумирају по поменутом обрасцу чешће користе дрогу.

Један од нових трендова је комбиновање ПАС. Уочено је да млади најчешће комбинују алкохол са таблетама и с марихуаном. Резултати нашег истраживања су показали да је 2,2% ученика користило алкохол у комбинацији са таблетама, и то подједнако и дечаки и девојчице. Алкохол је с марихуаном комбиновало 3,3% испитаника, међутим, девојчице чешће само пробају, док њихови вршњаци настављају да користе ову комбинацију. У пилот-студији подједнак број испитаника из унутрашњости је чешће користио ал-

кохол са таблетама, док га је у комбинацији с марихуаном користило мање њих у односу на вршњаке нашег истраживања [2]. О таквом обрасцу злоупотребе алкохолних пића говоре и Гонзалес (*Gonzalez*) и сарадници [6], који указују и на иреверзибилна оштећења мозга код особа које алкохол конзумирају на овај начин. У истраживању ESPAD рађеном у Хрватској 2003. године конзумација алкохола са таблетама чешћа је код девојчица, што објашњавају традиционално већом применом таблета међу женским полом и све већег коришћења алкохолних пића, што се у нашем истраживању није показало. Резултати студије ESPAD из 2003. године показују да просечно 7% испитаника европских земаља користи алкохол заједно са таблетама: у Грчкој и Украјини 2% (што приближно одговара резултатима наше студије), у Чешкој 12%, а у Немачкој 16% [7].

Показало се да је конзумирање алкохолних пића управо по обрасцу пијења неколико пића у низу у директној корелацији с употребом дроге. Вердехо-Гарсија (*Verdejo-Garcia*) и Перес-Гарсија (*Perez-Garcia*) [8], Черпител (*Cherpitel*) [9], Ло (*Lo*) и Ченг (*Cheng*) [10] и Гузулис-Мејфранк (*Gouzoulis-Mayfrank*) и Дауман (*Daumann*) [11] такође су проучавали међусобну везу примене ПАС и показали да су млади људи склони тзв. политоксикоманском обрасцу употребе ових средстава, те да је коришћење различитих ПАС у позитивној међусобној корелацији. Резултати Торабија (*Torabi*) и сарадника [12] говоре о несумњивој повезаности пушења и *binge*-образаца пијења алкохолних пића, као и између конзумирања алкохола и употребе осталих ПАС. Милани (*Milani*) и сарадници [13] истичу да особе које пуше цигарете или марихуану чешће користе алкохолна пића, али и остале дроге. Комбиновање ПАС указује на потребу примене програма превенције за све ПАС истовремено, а не појединачним приступом.

Резултати нашег истраживања показују да млади конзумирају алкохолна пића најчешће код куће, а нешто ређе у кафићу и дискотеци. Симонс (*Simons*) и сарадници [14] и Крафорд (*Crawford*) и Новак (*Novak*) [15] су такође показали да млади често пију код куће и у породичном окружењу. Уочено је да се међу члановима породице адолесцената који конзумирају алкохолна пића често срећу различите врсте девијантног понашања, која у великој мери, осим генских утицаја, утичу на формирање адиктивног понашања [16]. Овакав вид понашања адолесценти налазе у непосредном окружењу и сопственој породици, па га, самим тим, сматрају друштвено прихватљивим. Сличне резултате наводе и Фридман (*Friedman*) [17], Фишер (*Fisher*) и сарадници [18] и Пара (*Parra*) и сарадници [19], који сматрају да окружење, како породично, тако и групе вршњака, има значајну улогу у настанку алкохолизма код деце. Управо ове чињенице, али и узраст првог контакта младог човека с алкохолом, упућују на важност ране примене примарне превенције, као и на велики значај едукације родитеља.

ЗАКЉУЧАК

Током истраживања учесталости конзумирања алкохолних пића међу ученицима основних школа дошли смо до следећих закључака: 1) више од две трећине испитаника користило је алкохолна пића, али су их девојчице чешће само пробале, док је поновљена употреба чешћа код дечака; 2) први контакт с алкохолом остварује се у све ранијем узрасту; 3) уочава се повезаност примене ПАС, и то алкохола (*binge*-образац) и дроге; 4) организовање и примену превентивних програма треба почети још на почетку основне школе, на свим нивоима друштвене заједнице, истовремено за све ПАС и континуирано.

НАПОМЕНА

Ово истраживање је део магистарске тезе под називом „Нови трендови злоупотребе психоактивних супстанци код младих и могућности превенције у заједници”, која је одбрањена маја 2004. године на Медицинском факултету Универзитета у Београду.

ЗАХВАЛНИЦА

Захваљујемо асист. др Нађи Марић на помоћи, корисним сугестијама и подршци током израде и писања рада.

ЛИТЕРАТУРА

- Kaplan HI, Sadock BJ. Substance-related disorders. In: Kaplan HI, Sadock BJ. *Comprehensive Textbook of Psychiatry*. 5th ed. Baltimore: Williams and Wilkins; 1989. p.674-675.
- Dimitrijević I. *Bolesti zavisnosti*. Beograd: Centar; 2004.
- Dimitrijević I. *Alkoholizam mladih*. Beograd: Nina press; 1992.
- Rončević N. *Zdravlje adolescenata*. Srp Arh Celok Lek 2006; 134(Suppl 1):34-44.
- Bratberg GH, Nilsen TI, Holmen TL, Vatten LJ. Perceived pubertal timing, pubertal status and the prevalence of alcohol drinking and cigarette smoking in early and late adolescence: a population based study of 8950 Norwegian boys and girls. *Acta Paediatr* 2007; 96(2):292-5.
- Gonzalez R, Bechara A, Martin EM. Executive functions among individuals with methamphetamine or alcohol as drugs of choice: preliminary observations. *J Clin Exp Neuropsychol* 2007; 29(2):155-9.
- Kuzman M. Ovisnička ponašanja u učenika u Hrvatskoj i Evropi. *Paediatr Croat* 2003; 47(1):173-84.
- Verdejo-Garcia A, Perez-Garcia M. Profile of executive deficits in cocaine and heroin polysubstance users: common and differential effects on separate executive components. *Psychopharmacology (Berl)* 2007; 190(4):517-30.
- Cherpitel CJ. Prediction of alcohol-related casualties among emergency room admissions. *Int J Addict* 2004; 24(8):725-37.
- Lo CC, Cheng TC. The impact of childhood maltreatment on young adults' substance abuse. *Am J Drug Alcohol Abuse* 2007; 33(1):139-46.
- Gouzoulis-Mayfrank E, Daumann J. The confounding problem of polydrug use in recreational ecstasy/MDMA users: a brief overview. *J Psychopharmacol* 2006; 20(2):188-93.
- Torabi MR, Bailey WJ, Majd-Jabbari M. Cigarette smoking as a predictor of alcohol and other drug use by children and adolescents: evidence of the "gateway drug effect". *J Sch Health* 2003; 63(7):302-6.
- Milani RM, Parrott AC, Schifano F, Turner JJ. Pattern of cannabis use in ecstasy polydrug users: moderate cannabis use may compensate for self-rated aggression and somatic symptoms. *Hum Psychopharmacol* 2005; 20(4):249-61.
- Simons L, Klichine S, Lantz V, et al. The relationship between social-contextual factors and alcohol and polydrug use among college freshmen. *J Psychoactive Drugs* 2005; 37(4):415-24.
- Crawford LA, Novak KB. Alcohol abuse as a rite of passage: the effect of beliefs about alcohol and the college experience on undergraduates' drinking behaviors. *J Drug Educ* 2006; 36(3):193-212.
- Baartmans M, del Canho R. Alcohol abuse in adolescence: a growing problem. *Ned Tijdschr Geneesk* 2007; 151(4):270-1.
- Friedman L. *Source book of substance abuse*. Baltimore: Williams and Wilkins; 1996.
- Fisher SL, Bucholz KK, Reich W, Fox L, Kuperman S, Kramer J. Teenagers are right, parents do not know much: an analysis of adolescent-parent agreement on reports of adolescent substance use, abuse, and dependence. *Alcohol Clin Exp Res* 2006; 30(10):1699-710.
- Parra GR, Krull JL, Sher KJ, Jackson KM. Frequency of heavy drinking and perceived peer alcohol involvement: Comparison of influence and selection mechanisms from a developmental perspective. *Addict Behav* 2007; 25(10):156-67.

FREQUENCY OF ALCOHOL USE AMONG ELEMENTARY SCHOOL PUPILS AT BELGRADE TERRITORY

Zorana PAVLOVIĆ¹, Branko JAKOVLJEVIĆ²

¹Institute of Psychiatry, Clinical Centre of Serbia, Belgrade;

²Institute of Hygiene and Medical Ecology, School of Medicine, University of Belgrade, Belgrade

INTRODUCTION Alcoholism is one of the most frequent modern diseases. These kinds of epidemiological studies have not been carried out in this country at a global level.

OBJECTIVE The aim of the study was to establish the spread of alcohol abuse among the young regarding the sex, and find the connection between the alcohol abuse and the consumption of drugs and cigarettes.

METHODS The study was carried out among the elementary school pupils of the seventh and eighth grade in the area of Belgrade from October 2003 to January 2004. Total of 457 pupils were involved; 229 (50.1%) were boys and 228 (49.9%) girls, aged 12-15 years, the average age being 13.4 years. The method used was the modified questionnaire European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, which the pupils filled in individually, voluntarily and anonymously. χ^2 -test, Student's t-test, Mann-Whitney Logistic Regression Test were used in statistical processing of the data.

RESULTS Almost 70% of the examinees have tried alcohol. Most of the examinees had the first contact with alcohol at the age of 11. Half of our examinees got drunk at least once in their life and about one fifth more than 20 times. The binge

form of consumption (five or more drinks in a row) was evident in a quarter of our examinees. Our examinees use alcohol together with other psychoactive substances, mostly marijuana. It was observed that certain types of behaviour, such as frequent going out in the evening, were directly related to the abuse of alcohol.

CONCLUSION Two thirds of the examinees have tried alcohol. The first contact with alcohol is shifted to an earlier age (11 years). New trends of alcohol abuse have been noticed, such as binge form of consumption and the connection of use with other psychoactive substances.

Key words: use of alcohol; elementary school; psychoactive substances

Zorana PAVLOVIĆ
Institut za psihijatriju
Klinički centar Srbije
Pasterova 2, 11000 Beograd
Tel.: 011 245 0831
E-mail: zoranapavlovic@yahoo.com